

Erwin Schulze (1881)

ALBERTI RITTER
REGII LYCEI ILFELDIACI COLLEGAE
LVCVBRA TIVNCVLA
DE
ALABASTRIS
HOHNSTEINENSIBVS
NONNVLLISQVE ALIIS
EIVSDEM LOCI REBVS
NATVRALIBVS
EXARATA
AD
EXPERIENTISSIMVM AMPLISSIMVMQVE
VIRVM
FRANC.ERN.BRVCKMANN
DOCTOREM MEDICINAE EIVSDEMQUE
PRACTICVM WOLFFENBVTTENSEM
CELEBERRIMVM
ACADEM. CAES. NAT. CVRIOS.
VT ET SOCIET. REGIO-PRVSS. SCIENT.
COLLEGAM MERITISSIMVM
FAVTOREM AC AMICVM
HONORATISSIMVM
AMANTISSIMVM.

A. R. S. clj l3 cc xxxi.

B. C. D.

§. I.

Diu equidem, multumque apud me perpendi, an recoquerem praesens argumentum de ALABASTRIS, ab aliis iam agitatum, et passim descriptum; sed impulsus ad scribendum rogatu, hortatuque TVO, Doctissime BRVCKMANN, Amice honoratissime, iucundissime, iterum iterumque litteris ea propter lacessitus, et nuper demum coram, quum TE, TVOSque mihi quam dilectissimos, Wolffenbuttelaevi inuiderem, inter perlustrationem Technophylacii TVI instructissimi admonitus, TIBI tandem pro voto TVO facere satis, mearum esse partium duxi; eoque lubentius iam nunc hocce amicitiae officium in me sumsi, quando cogitavi cum animo illud peruulgatum, mutatis hisce verbis:

Tempora mutantur, et res mutantur cum ipsis.

§. II.

Τὸ αλαβαστρος, vel ο αλαβαστρος nomen est graece originis; latini idem retinuerunt, addicta modo terminatione latina, alabastrum, vel alabaster: sic adpellatur, vel quasi ὁ λαβιδαι, prehendere, propter laeuorem sit ἀδυνατον, vel δια το μη λαβασχειν, quod ansas non habeat. Erat autem alabastrum vasis vnguentarii genus longitudine fastigiata, in pleniorē orbem desinens; vel

A 2

forma

forma turbinata sine ansulis. Huius tam apud scriptores profanos, vti scribit Martialis :

Quod Cosmi redolent alabastra focique deorum :

quam apud scriptores sacros frequens fit mentio; legimus enim in ipsa historia euangelica: Προσηλθεν Ἰησοῦ γυνὴ ἀλαβαστρον μυρὶς ἑχούσα βαρυτίμης, accessit ad Iesum mulier, alabastrum vnguenti habens pretiosi. Vox vero alabastrum non modo denotat vas vnguentarium, sed etiam ipsum ἀλαβαστρίτην, lapidem alabastritem.

§. III.

Vix incongrue alabaastro nomen quoque generale marmor inditur, propter nitorem, vel splendorem, ex graeca voce μαίρω, luceo, μαρμαρώ, μαρμαίρω, resplendo, vnde μαρμαρίς, candidus, et το μαρμαρον, marmor; quare Kircherus non sine ratione inquit: omnes lapides, qui duri, laeues, splendidi, et coloribus depicti sunt, marmora vocantur.

§. IIII.

Ne vero nomen alabastrum lectorem in lectione in errorem quendam ducat, sciendum, olim huius nominis nobile in Aegypto fuisse oppidum, sic appellatum a lapide alabaastro, qui in vicinis montibus caedebatur, et ab artificibus oppidi magna copia in varia vasa tornabatur aptabaturque, hinc nomen oppiduli enatum erat.

§. V.

Το ἀλαβαστρον, ο ἀλαβαστρος Graecis, alabastrum, alabaster, alabastrites, Latinis, Alabaster / vel vt vulgus plerumque pronuntiat Alabasser Germanis, est lapis mollis, ex terra viscosa, pingui concretus, variis saepe coloribus mixtus, vt hoc modo solum differat a marmore, ratione duritiei, vel substantiae durioris.

§. VI.

§. VI.

Recte ad lapides, et quidem nobiliores refertur alabastrum, constat enim ex subtilissimis particulis sabulosis, puris, glutinosis, ab initio fluidis propter aquam, et succum viscosum salino-acidum intermistum, hoc autem exsiccato vel igne subterraneo, vel accedente, prementequae aere, vel magis, vel minus arcte compactis, variis coloribus tinctis.

§. VII.

Color alabastrum aequae ac aliorum lapidum, gemmarum, terrarumque medicarum, seu sigillatarum existit, partim a varia dispositione pororum, superficierum, in quibus lucis radii vario modo alterantur, partim a particulis fluidis metallicis, vel a vaporibus sulphureis, subterraneis, mineralibus; ita, ut rubedo a particulis martialibus; flauedo a particulis solaribus; color candidus a saturninis plus minus corrosis, aut calcinatis; mixtione vero harum particularum variis alii exoriri facile possint colores.

§. VIII.

Alabastrum porro vsus est praestantissimus, et quidem

- 1.) medicus, externus magis, quam internus, componitur enim vnguentum alabastrinum aduersus capitis dolores; item alabastrites vstus, resina vel pice exceptus, duritias discutit; cera vero exceptus, ventriculi dolores mitigat; sine his gingiuas reprimat; cum sale fossili gravitates oris, et dentium extenuat; it. cataplasma hypnoticum. vid. Hoffmanni Thesaur. pharmaceut.
- 2.) inprimis mechanicus, quum ex alabaistro duriori exstruantur tota aedificia, portae, propylaea, scalae, pavimenta, columnae, suggesta, baptisteria, altaria, monumenta sepulcralia, camini, statuae: varia utensilia, mensae nimirum, candelabra, vrcei, lagenae, salina, cetera: inseruit quoque scriniariis, artem callentibus, ad opera variegata, furnitur Arbeit / vt hoc

modo conficiantur scriniola, mensae, alia, visui certe gratissima: non minus alabastro insculpi possunt totae historiae, resque aliae, sic ipse adseruo in meo technophylacio typum elegantissimum modi muniendi Voboniani, Vaubans brevestigungs manier, forma quadrata, cuius vnum latus pedum duorum et quadrantis longum, a quodam amico accurate, affabre, opere rose scalpro caelatum: Praeterea ex hoc lapide vascula varia ludicra, crepundia fabricantur partim, partim tornantur, quibus exornamus conclauia, scrinia, caminos, repositoria parua, Tablette, reliqua.

- 3.) Denique alabastrum vritur in calcem tenerrimam, vti gypsum, ex qua dein parantur proplasmata, *Forme* / ad efformandas res varias, et transfundendas icones, numismata, quae res in vulgum nota.

Addimus hic curiosam observationem de alabastro nostro albo eandem, quam Boyle Histor. fluidit. sect. 18. de Parisiensi adnotauit; scilicet alabastrum in puluerem contritum immittitur ollae, vel catino ferreo, aheneo, etiam argillaceo, nulla adfusa aqua, igni admonetur, et incipit instar aquae praeferuidae effervesce, bullulare, multos vapores emittere, immo liquefieri, vt possit fundi.

Similiter reperimus in alabastro, rarius quamuis, vti in lapidibus quibusdam aliis, terram quandam pinguem, cauitate aliqua interclusam, leuem tamen, et quasi mediam inter argillam, et cretam, communiter dicitur *Steinmarc*; nec dubitans adfirmo, quin huic insit maior efficacia mendi, quam ipsi lapidi.

§. VIII.

Multum quidem de alabastri differentia ratione bonitatis, coloris, splendoris, laeuitatis, subtilitatis, varietatis, formae, quantitatis, loci natalis possem disserere, sed lubens his supersedeo,
ne

ne *lector beneuol* nimia prolixitate nauseam quandam creem, quum breuitas delectet. Attamen haec omnia planius pleniusque facile aperta erunt omnibus ex mox insequenti marmorum Hohnsteinensium descriptione, quos multis aliis, in variis Europae terris erutis marmoribus propter duritiem, colores, nitorem, pulcritudinem, facillime palmam praeripere, certo scio; id quod etiam inde nobis apparet. quando in regiones abhinc remotissimas, Bohemiam, Silesiam, Hollandiam, vti quoque in quamplurimas Germaniae partes, archiepiscopatum Moguntinum, et coloniensem, episcopatum Bambergensem, Wurtzburgicum, Leodiensem, Monasteriensem, Paderbornensem, in terras Saxonicas, Brunsvicensis, Brandenburgicas reliqua, maximo saepius pondere transportantur.

§. X.

Prius vero quam ad rem ipsam me accingo, locum, ubi alabaster noster excaeditur, breuibus modo descripturus; is est Comitatus Hohnsteinensis in Landgraviatu Thuringiae, ad radices Hercyniae siluae, non totius Germaniae solum, sed etiam totius Europae famigeratissimae, situs, confinis terris Grubenhagensibus, Eichsfeldicis, Schwartzburgicis, Stolbergensibus, Brunsvicensibus; his nostris temporibus maxima ex parte Principatui Halberstadensi subiectus, ac feudum a viris vacuum, vltimus enim comes Ernestus VII. simul Administrator monasterii Walckenredensis, fama et schola olim celeberrimi, in cuius aede sacra quoque corpus quiescit, domus suae antiquissimae, famigeratissimae, anno er. 13 LXXXIII. fecit finem: altera pars huius Comitatus, nempe praefectura Neostadiensis, tamquam feudum Brunsvico-Hannoueranum, paret Celssissimis Comitibus Stolbergensibus, qua in adhuc arx montana vetustissima, ante Caroli Magni tempora iam condita, quamquam alii eius foundationem Conrado filio Ludouici Barbatii Landgrauii Thuringiae adscribant, annumque foundationis c. 101. ponant, *Hohnstein*, domus natalis Comitum Hohnsteinensium extinctorum, prope oppidulum *Neustadt* / ideo cognominatum *am Hohnstein* / prostrata et diruta ante oculos nostros iacet, triste monumentum belli

Teute-

Teutonici, quo praefectus militum Saxonicus, nominatim de Vitzdum, flammis illam circumdederat, et quo minus eae opprimerentur, ab armatis viris inhiberi iusserat. Haec regio Hohnsteinensis profert frumenta quaeque, pascua habet pingua, superbit siluis amenissimis, vtilissimis; sunt in illa piscinae plurimae, ex quibus notissima *der Schiedunger Teich* / hanc quoque ob causam notabilis, quia in huius aggere Ernestus Comes de Hohnstein rusticis suis rebellibus hue conuocatis circa 1525. dedit veniam atque impunitatem, etsi quidam nobiles interrogati consilium dedissent, vt omnes dicta piscina submergerentur; item labes piscibus abundantes; fertilis quoque cupri, inprimis ferri; per eam labuntur Helma, Zorga, Baera flumina. Fractus montium ab oriente versus occidentem, vix semel, iterumque valle quadam interruptus, nunc est per totum hunc Comitatum, ex quibus lapides calcarii, gypsum, alabastrum, maxima copia caeduntur, vltimum vero iam describendum adgredimur.

§. XI.

Initium itaque facimus huius descriptionis secundum situm naturalem ab *Alabastro nigro*, quod eruitur versus orientem ad pagum *Steyerthal* / ditionis Stolbergensis; valde durum, plerumque tae- niis albis subtilibus intermixtum, iucundum oculis, inprimis quando artifex artem suam decenter adhibet. Praecipuus illius vsus est in monumentis sepulchralibus exstruendis, et tunc scriptura inscul- pitur alba, etiam ad alias sumitur exornationes. In hoc ipso alaba- stro nigro interdum a lapicidis offenditur stratum quoddam glaci- ei Mariae, siue spatii; exinde parantur tabulae mensarum elegan- tissimae, quas procul argenteas putes, paries enim niger remittit radios lucis incidentes, qui partim ob spatii obliquitatem, partim ob spatii varias fissuras, vario modo fracti oculo nostro iucundos iri- dis colores repraesentant; hae tabulae spatiae quoque obducuntur, vel satiantur vernice flauo, et tunc nobis adparent quasi aureae, vi- sui gratissimae. Sed notamus hac occasione, in omnibus alabastris Hohnsteinensibus vel tota strata, vel ad minimum particulas, mo- do maiores, modo minores, spatireperiri, quaelaeuigatae, et po- litae

litae splendorem remittunt gratum. Eodem loco eruitur *alabastrum durum*, et *album*, *taeniis cinereis*, communiter auditur *der Tuffholzstein*/ sic adpellatum non tam propter similitudinem coloris, quam propter varios ductus, seu venas. Caeditur quoque heic alabaster caesius, quasi tabularis, in *Blatten*/ crassitie trium ad quindecim vsque pollicum, ad altaria, epitaphia aptissimus. Adiungimus his curiositatis gratia alabastrites adhuc duos, eodem loco reperiendos, nempe *alabastritem lucido-cinereum*, tabularem et friabilem, maculis nigris, modo maioribus, modo minoribus, insignitum, hinc non incongrue *der Tiegerstein* dici posset; item alabastritem, potius *spatum caesium* albo permixtum, quod *solare* dicere liceat, quia in eius superficie tamquam soles minores, vnus iuxta alium, adparent, cum spati particulae graciles, et oblongae, sine politura editae, in orbem ita sint dispositae, vt versus centrum dein coeant; hi soles, lumine solari illuminati, adpectu sunt iucundi.

Non immerito huc referemus, supra enim commemoratus montium tractus ibi finitur, pagum confinem limitibus Hohnsteinsibq; *Ustrungen*/ vbi excaeditur *alabastrum rubrum* elegantissimum, *maculis subrubris*, *albis*, *cinereis*, etiam *particulis spateis intermistum*, ad varias operas sculptorias aptandum.

§. XII.

Sequitur pagus *Petersdorff*/ ad quem effoditur alabaster, qui venit sub nomine *der Landchartenstein*/ repraesentat enim quasi mappam hydrographicam venis suis; color eius subalbidus cum lineis vel lucido - vel obscuro - cinereis, vel maioribus, vel minoribus, vel etiam minimis, se inuicem intersecantibus. Semimilliare abhinc siti sunt pagi *Rudigesdorff*/ et *Gründerode*/ in quo vltimo nobiles de Wurmb suas habent possessiones, vbi inuenitur alabastrum molle, friabile, albo-cinereum, vel caesium, cuius strata, quae vtplurimum vices permutant, sunt flammea, instar texti serici undulati, interdum rectilinea, et vix crassitie torsi cultri adaequantia; cui ob similitudinem nomen impositum *der Cyper Katzenstein*. Simile alabastrum reperitur ad pagum *Steyerthal*/ insuper et albis, et nigris punctis notatum.

§. XIII.

Porro pagum *Harungen* ordo tangit, situm prope oppidulum

*M*ustadt am *Hohnstein* / cuius filia est, versus meridiem huius in medio agro ad montem eruitur admodum durum alabastrum album venis subcinereis, quae in statu is ex illo confectis possunt referre venas in corpore humano sanguiferas. Hoc alabastrum praecipuum erit, ex quo fiunt statuæ, monumenta cum insculpta scriptura nigra, camini, multaque praeterea alia; excaeditur vero id saepius ea magnitudine, vt, si pondus eius ad stateram exigatur, sit centenaria quinquaginta, et vltra. In hoc quoque alabastro interdum offenditur stratum spatii albi, hinc, quando laeuigatur, et politur, non aliter nobis videtur, ac si floccis niuis glaciatis esset obductum.

§. XIII.

Denique peruenimus ad pagum *Wiegertsdorff* / ditionis *Stolbergensis*, versus meridiem huius, ex sic dicto *Ochsenloch* effoditur alabastrum lucido-cinereum, interdum albissimum, cum tæniis lucido etiam obscuro-cinereis, elegantissimum, durissimum, vt marmori proxime accedat, et idem est, quod iam supra descripsimus, et nominauimus *den Landchartenstein*; huic nostro *Wiegertsdorffiensi* nomen inditum *der Schönmädgenstein* / sine dubio propter puclritudinem eius, amenitatemque; non vero ea propter, vti vulgus fabulose circumfert, ac si in illo olim virgo a natura ipsa efficta, et delineata sit reperta, hoc credat iudaeus *Apella*. Dolemus modo, quod hoc nitidissimum alabastrum propter fissuras frequentes facile dilabatur in partes minores, et ideo ad operas statuarias, scriniarias, tornatorias minores solummodo adhibeatur. Ex hoc alabastro fieri curauimus vasa parua ad sorbendam theam, thetasen, oculis gratissima, quamprimum vero aqua feruida est infusa, statim sunt diffracta.

§. XV.

Nunc ingredimur Comitatus *Hohnsteinensis* ditionem *Brandenburgicam*, et statim pedem figimus in oppido murato, eiusque primario, *Erich* / adiacente fluuio *Zorgae*; quod praeterlapso anno c^o 13 cc xxx. grauissime et miserrime adflictum est, quum pharmacopolium huius primarium fulmine ictum, statimque incensum, propter ventum horrendum flamma correptum, vt paruo temporis spatio

spatio plus triginta aedificia sint consumpta. Versus meridiem huius oppidi iacet mons *der Cammer Forst* / ex quo habemus *alabastrum albicans*, *paruulis maculis cinereis* ornatum.

Hic modo indicare lubet, etiam in agris ad finitimum huic oppidulum *Bleichersode* reperiri *alabastrum calore rufo*, *albo*, *sparsum intermixto*, *nitidissimum*; ad pagum *Gollstadt* *alabastrum discolor*, *maculis*, *et cinereis*, *et rubris*, *et albis*; item *alabastrum album maculis nigrantibus*; in monte *der Kohnstein* appellato *alabastrum albo-cinereum*; ad pagum *Hörningen* / et in vicino monte, *der Sattelkopf* dicto, idem *alabastrites*, quem supra descripsimus sub nomine *der Sandchartenstein* / vel *der Schönmädgenstein*; raro enim eruuntur, et in aliquem vsu ex ignorantia conuertuntur, quamquam sunt elegantissima alabastra.

§. XVI.

Horam vix vnicam ab oppido *Ellrich* situm est monasterium perantiquum *Walsentried* / quod hoc nostro tempore Ducibus *Wolffenbuttelensibus* paret; ad hoc effoditur *alabastrum durissimum* vix dissimile marmori duritiae, hinc aegre quoque potest tractari; est autem *virgatum colore albo*, *magis cinereo* vel *lucido*, vel *obscuro*, ita tamen, ut hae virgae iterum transuersis, modo *albis*, modo *cinereis*, sint intersectae; interdum elucent maculae *albae maiores*, quae hanc, illamue figuram formare videntur.

§. XVII.

Ad extremitatem Comitatus *Hohnsteinensis* iacet pagus *Tettenborn*, qui nomen dat nobili generi de *Tettenborn*, et in quo bona paterna et auida habet; huius occidentem versus in *dem Knick* / uti vocatur, ex ipsis finibus *Brandenburgico-Hannoueranis* adfertur *alabastrum album*, ipsa niue candidius, *lineolis cinereis pallidissimis*, interdu plane nullis intermixtum, subtilissimum, mollissimum, quare in tempestate nequaquam durat, ad varias ceterum operas, ex illo conficiendas, apprime aptum ac accommodatum. Hoc ex marmore vidi statuam, Christi effigiem in cruce figurantem cum matre Christi cruci adstante, et discipulo *Ioanne*, in figuratum mon-

tem infixam, a quodam artifice Northusano, qui artem suam statuariam adprime callet, exsculptam; certe excellens et mirabile opus.

§. XVIII.

Noli vero putare, *Celeberrime Bruckmann*, haec omnia Alabastro-
rum Hohnsteinensium genera esse; essent adhuc longe alia, quae
tamen lubens sciensque iam praetermitto, quia paucissimis nota, nec
vlli forsartem artifici vsui veniunt; Tibi quoque nimia prolixitate gra-
uem esse, et patientia Tua abuti nefas duco.

§. XVIII.

Attamen, Fautor honoratissime, pro Tua curiositate laudabili
dabis mihi, priusquam huic lucubratiunculae de Alabastris Hohn-
steinensibus plane colophonem addo, vt illi annectam descriptio-
nem breuem quorundam curiosorum Hohnsteinensium, credo nam-
que, me in hoc eo minus aberraturum a meo proposito, quum ala-
bastri ipsi ad studium curiosum, siue naturale sint referendi.

§. XX.

Primum vero inter curiositates Hohnsteinenses merito occupa-
bit locum *Dendrites*, tam elegans, vt plane dubitem, an talis ab vl-
lo vsquam sit visus, neque etiam facile inuenies, quod in techno-
phylaciorum descriptionibus similis mentio sit facta; quare operae
pretium esse censui, illius portiois, quam habeo, magnique fac-
cio, pleniorē hēic Tibi formare descriptionem. Lapis est fissilis
ex fodina aeraria, proxima monasterio *Walsenried* / quae iam in-
culta iacet, cuius lamina tantae sunt gracilitatis, vt vix folio papy-
ri crassitie adaequent; color est cinereus, arbusculi vero et frutice-
ta quasi depicti forma diminuta, miniatur-arbeit / nigrificantes, qui
videntur adhaerere montibus, rupibus, ripis; quod vero res est,
caelum adparet demissum et nubilosum, et nubes ibi adspiciuntur,
ac si penicillo illuminatae viuis coloribus, flauis, rutilis, subrubris,
nigro quasi conditis: et vt verbo dicam; nihil perfectius oculis no-
stris proponi potest: colores eius tam iucundi, viui ac pulcri sunt,
vt nihil differant ab iis coloribus, quibus ab occidente sole caelum
depictum esse, nonnumquam videmus. Alterum huius dendritis
latus secundum artem pictoriam coloribus viuis, rubris, et subru-
bicundis, quasi vmbreis distinctis, repraesentat speluncam in mon-
te

Fig. I.

te profundam, apertam, arbusculis, fruticetis ornato, caeli autem repraesentatio est inibi sine nubeculis. Vir fide dignus, a quo lapidem iam descriptum accepi, mihi affirmavit, se vidisse talem dendritem delineatum ex eadem fodina, in quo simul adparuisset piscis maculis rubris, instar variolarum, quod spectaculum omnium omnino oculos ad se traxisset.

§. XXI.

Hunc excipit *lapis dictus casearius Râfstein* / exactissime enim repraesentat formam casei rotundi, oblongi, *Schaf-Râf* / *Rüh-Râf* / maioris, minoris; et nihil aliud est, quam vt communiter appellatur, *eine Steingall* / quae in marga ad pagum *Berne* / vbi liber Baro de *Spiegel* praedium quaestuosum, belle aedificatum, satisque amenum habet, qua agrarii laetificant agros suos, et tunc marga ab aëre in puluerem dissoluitur, sic dicti casei vero, tamquam substantia duriore, intacti remanent, quos ita vbique in agris offendens frequentiores, etiam in margae fodinis ex ipsa marga, si lubet, poteris excutere. Hi casei lapidei interne cavitatem parvam exhibent haud raro crystallulis exiguis circumcirca a natura exornatam, *ein klein Crystallen-Nest*.

§. XXII.

Sequuntur *bini dentes*, haud vulgares non calcinati, nec petrefacti, sed naturales, *Hippopotami*, vti *Langius*, et ex eo *Volckmanus* illos nominarunt, et aeri incidi curarunt, quos ipse casu reperi in fluuio *Baera*, nostrum monasterium *Ilfeldam* alluente, quum illum tempore aestiuo sicco transirem pede, quos sine dubio imbres in confinibus *Hercyniae* montibus cluerant, fluuius vero secum huc abstulerat; longitudo eorum est pollices tres et semi, forma vnius est quadrata, cuius latus pollicem habet; alterius oblonga, cuius vnum pollicem, alterum dimidium pollicis habet; quoduis vero latus est excavatum, vel striatum quodammodo.

§. XXIII.

Insuper notamus *conchas lapideas* nitidissimas, quas reperi in colle praecipiti adpellato *die Schnabelburg* ad syluam dictam *der Rohnstein* / proximo vrbi imperiali *Northusae*, ditionis *Brandenburgicae*, (*die Schnabelburg* vero quondam fuit specula quadrata

ex lapidibus lateritiis coctis structa, quantum ex fundamento potest colligi, fossa circumdata, cuius vnicum latus viginti pedes est longum, quae a Northusanis ciuibus, multa mala inde perpersis, expugnata, et solo adaequata (CIO CCC LXVI.) etiam in fodinis calcariis quamproximis, vel in matrice, lapide calcario, vel extra illam, quarum quaedam tantae sint exiguitatis, vt non nudo, sed armato oculo videri queant; quando vero lapis malleo dissoluitur, elabuntur, ac nucis auellanae nucleus, fracto putamine. Sed harum obseruavi ex multis centenis, a me collectis, genera quinque: 1.) frequentiores *conchas anomias* bivalues laeues, raro rugosas, vel maiores, tamen vix nucis auellanae magnitudinem superant, vel minores, vel minimas, lapidi gypseo, tanquam matri inclusas; plerumque candidi sunt coloris, saepius candidissimi; interdum quoque coloris cinerei, quae scilicet inclusae lapidi calcario; non minus offenduntur quaedam, raro quamuis, quae intus cauae, et crystallisatae, quod etiam de reliquis erit notandum, quae conformes sunt magnitudine, et colore. Gratissimum quid oculis nostris, quando hae conchae quamquam rarissime occurrunt, in superficie lineis compositis ramulorum instar pictae, plane vt dendrites. 2.) *Conchas venereas*, rariores quidem, nitidissimas tamen; harum maxima fuit magnitudine iuglandis. 3.) *Gryphites* bivalues et vniuales rarissimas, rugosas plerumque, interdum laeues. 4.) *Conchas bufonias* vel fluuiatiles seu Musculites seu Mytilites bivalues, minores, admodum friabiles. 5.) *Cochleas hortenses*, vel terrestres ordinarias, minimas, et non adeo frequentes.

Ad radices huius colli in fodinis argillaceis effoditur, etiam imbribus, aequae ac conchae in colle, lapidicinis calcareis adiacentibus, eluitur *lapis Zingiberi*, cuius speciem exacte refert; lapis est rarus, et durissimus. Mihi est talis Zingiberi dens, cuius protuberantiis adhaerent, vel quasi inpositi turbinatae paruuli naturales, valde friabiles, et hoc certe est aliquid singulare, rarum, et mirabile. In his ipsis fodinis argillaceis magna copia quoque erunt *globuli lapidei*, quorum superficies inaequalis est, et gibbosa, quos si diffinges, intus adparebit fissura hians simplex, vel etiam crucem figurans communem.

§. XXIII.

Ad hanc quoque classem referrimus duos lapides fulminares, vel *Ceraunites*, ob figuram, et propter credulitatem a vulgo sic habitos, cum potius fuerint instrumenta quaedam veterum utensilia, et quando perforati, nihil aliud sunt, quam mallei bellici, *Streithämmer*, vel asciae militares, *Streitdyr*, quibus in bello Germani veteres utebantur. Indicati ceraunitae sunt reperti ad pagum *Steyerthal* in rupe agri, magnitudo eorum est mediocris, alterius vero non solitus, sed rarior color, cum plerumque alias sint vel nigricantes, vel cinerei, hic autem maculis tam albis, quam nigricantibus signatus. Neque dubito, quin Tibi, Fautori optimo, et Lectori beneuolo gratum sit futurum, quando hic loci renouo memoriam ceraunitis singularis, quem nostris olim palpauimus manibus, et cuius adumbrationem adhuc in scriniis nostris habemus sepositam, quemque possidebat rusticus quidam in praefectura *Weferlingen* Principatus *Halberstadensis*, a quo nec prece, nec pretio villo impetrari poterat, firmiter enim sibi persuasum habebat, quamdiu lapis hic iam a maioribus acceptus retineretur in possessionibus, tamdiu a fulmine intactae forent; quae superstitio plurimis aliis insidet animis. Color eius erat nigricans, in medio fere perforatus, longitudo ipsum pedem adaequabat, crassities erat duos pollices, et denique pondus quatuor libras, et vndecim semuncias. His adiungimus *globos fulminares*, *Donnerfugeln*, a plebe falso sic putatos, de quibus similiter credit ac de cerauniis, quod in aere generarentur, cum fulgure vero, et tonitru in terram demitterentur; horum duos possideo in proximis agris repertos; vnum et forma, et magnitudine comparo ouo gallinaceo, et est colore cinereo cum maculis puniceis; alterum ouo columbino, nec enim ouum ouo similis quidquam poterit esse, color huius adparet nigricans. Sunt vero nihil aliud quam silices, qui hanc formam oualem volutatione sunt forte adepti.

§. XXV.

Circa finem huius lucubrationculae commemoro adhuc lapidem scissilem nigrum vel nigricantem, cui eleganter, et distincte forma piscium externa impressa, qui diluuii vniuersalis testes modo maiores,

iores, modo minores, modo minimi, qualem asseruo, qui vix apuae magnitudine est; modo rectilinei, modo incuruati; modo vel lateri dextro, vel sinistro incumbentes, modo in dorso iacentes; modo sulphure obducti, vel quasi pyrite inaurati, adparent: magna copia extrahuntur ex fodinis aereis ad pagum Herrmannsdorfer/ ditionis Stolbergensis, plerumque diffracti incuria operariorum, etiam propter fissuras. Dendrites, hoc eodem loco reperiendos, indicare iam sufficiat, quia minus eleganter in lapide fissili cinerea sunt depicti.

Verum enim vero hac exoptata occasione transire non possum lucium incuruatum rarissimum, duos pedes longum, elegantissime lapidi scissili nigro inpressum, ex fodinis Mansfeldensibus, quem asseruatum vidi in collectione metallica rara, numerosa, curiosa, bene ordinata, pretiosa, facta ex omnibus terrae partibus, et notioribus metallitodinis Hercynicis, Saxonicis, Anglicanis, Noruegicis, Suecicis, Moscouiticis, Hungaricis, Turcicis, Indicis orientalibus, occidentalibus, reliquis, VIRI nobilissimi Schlüter / Decumani Goslariensium fodinarum communium, pro cuius humanitate mihi, Goslariam nuperrime peragranti, licebat, omnia et singula perillustrare; quam summam beneuolentiam animo adhuc agnosco gratissimo.

§. XXVI.

Ne vero, VIR CELEBERRIME, *Fautor honoratissime, Amice optime et dulcissime, Te detineam diutius, vel Tibi prolixitate nimias molestus, vela contraho, votumque ad clausulam addo: iubeat supremum Dei numen, vt cum Amantissimis Tuis, mihique carissimis, vitam agas suauissime, viuas prosperrime; fortunet coepta Tua quaeque, quo supersis Patriae decus, et ornamentum reipublicae litterariae quam diutissime.*

Fig. I.

